

Hjälpmedel i förskola, skola och daglig verksamhet

Ansvar för pedagogiskt hjälpmedel, grundutrustning och personligt
förskrivet hjälpmedel

Anette Alfredsson
2020-11-23

Innehåll

Bakgrund	2
Problembeskrivning.....	2
Tidigare lokala utredningar och aktiviteter i Västra Götaland	2
Uppdragsbeskrivning.....	2
Deltagare i den tillfälliga beredningsgruppen	3
Arbetsformer	3
Avgränsningar	3
Genomförda aktiviteter.....	3
Omvärldsbevakning.....	4
Resultat.....	4
Synpunktsrunda gällande överenskommelsen.....	4
Förslag till beslut	5
Konsekvensanalys av förslag i lokal överenskommelse.....	5
Statistik gällande förslag i överenskommelsen	5
Kvarstående frågor att hantera.....	6

Bakgrund

Problembeskrivning

Med utgångspunkt i gällande lagstiftning och rådande praxis ansvarar sjukvårdshuvudmannen för personliga hjälpmedel, skolhuvudmannen för pedagogiska hjälpmedel, läromedel och grundutrustning och kommunens dagliga verksamhet för grundutrustning i sin verksamhet. Beroende på det aktuella syftet med hjälpmedlet kan en och samma produkt vara antingen ett personligt eller ett pedagogiskt hjälpmedel, läromedel eller grundutrustning, vilket komplicerar gränsdragningen mellan huvudmännen. Det kan leda till en fördröjning innan den enskildes behov av hjälpmedel blir tillgodosett. För att effektivisera handläggningen och ta till vara den kompetens som finns hos huvudmännen på bästa sätt har ett dokument efterfrågats som förtydligar ansvaret för de berörda aktörerna.

Tidigare lokala utredningar och aktiviteter i Västra Götaland

Det tidigare Samarbetsrådet för Västra Götalandsregionen och VästKom gav 2006 ett uppdrag till en arbetsgrupp att konkretisera och exemplifiera grundutrustning inklusive pedagogiska hjälpmedel i barnomsorg/skola. Syftet med uppdraget skulle vara att skapa en samsyn i Västra Götaland om gränsdragning mellan grundutrustning, pedagogiska hjälpmedel och personliga hjälpmedel i barnomsorg/skola. Arbetsgruppen kom dock fram till att det inte var möjligt att enas om en specificerad lista.

Dåvarande Hjälpmedelsinstitutet (HI) tog fram en vägledning 2008 för hur ansvarsfördelningen borde se ut. Det konstaterades att kommuner och landsting har ett delat ansvar för att barn och elever med funktionsnedsättning som har behov av hjälpmedel i skolan, ska få tillgång till sådana. Utredarna föreslog att det skulle tas fram lokala överenskommelser mellan primärkommunerna och landstingen då samverkan och samarbete mellan olika vårdgivare är nyckeln till ett framgångsrikt stöd till medborgarna. Efter att frågan diskuterats i det dåvarande gemensamma Samarbetsrådet för hjälpmedel i Västra Götaland beslutades att tillämpa vägledningen från Hjälpmedelsinstitutet utan att en mer formell lokal överenskommelse togs fram. Ett ställningstagande gällande detta skrevs på 2008-11-18, av Dan Gustafsson VästKom och Mikael Forslund Handikappförvaltningen (nuvarande Habilitering & Hälsa).

I ett försök att förtydliga de olika ansvarsdelarna för hjälpmedel tog Habilitering & Hälsa fram ett dokument 2013 där olika produktområden på sexställig ISO-kodsnivå angav vad som borde betraktas som grundutrustning i förskola, skola respektive särskola. Detta dokument har dock inte fastställts och undertecknats av berörda.

Uppdragsbeskrivning

Ledningsrådet Medicintekniska produkter gav i december 2019 ett uppdrag att skapa en tillfällig beredningsgrupp med syfte att tydliggöra ansvar för hjälpmedel i förskola, skola och daglig verksamhet. I uppdraget ingick att särskilja vad som är pedagogiskt hjälpmedel, grundutrustning, lokalanpassning samt personligt förskrivet hjälpmedel. Den tillfälliga beredningsgruppen förväntades starta i februari 2020.

Deltagare i den tillfälliga beredningsgruppen

Ann Trbovsek, Daglig verksamhet SDF Östra Göteborg
Ann-Sofie Lönn, Daglig verksamhet Lidköping
Annica Garpebring, grundsärskola i Alingsås
Charlotte Stigh-Brüsin, förskola och skola, Sjuhärad (från hösten 2020 som referensperson)
Annika Flytström, Primärvårdens hjälpmedelsenhet
Linda Augustsson, hälso- och sjukvård Marks kommun
Stina Nyström, Habilitering och hälsa
Anette Alfredsson, hjälpmedelssamordnare för VGR och de 49 kommunerna

Arbetsformer

Avgränsningar

Ansvarig huvudman för skola eller daglig verksamhet har ansvar för lokalanpassningar. Beredningsgruppen upplevde ingen generell gränsdragningsproblematik avseende detta, varför lokalanpassningar inte omfattats i gruppens arbete.

I uppdraget ingick att även inkludera privata aktörer inom förskola, skola och daglig verksamhet, men detta har inte fokuserats på eftersom Socialstyrelsen (2020) bedömer att särskilda överenskommelser behöver göras med privata aktörer. I detta sammanhang kan dock nämnas att privata aktörer som är utförare av skolverksamhet eller vård och omsorg i Västra Götaland på uppdrag av en kommun i länet, kan avropa grundutrustning från Hjälpmedelscentralens sortiment. En förutsättning är dock att kommunen har avtal med Hjälpmedelscentralen gällande grundutrustning. Kravet är också att beställande verksamhet kan visa upp ett godkännande från den berörda kommunen.

Beredningsgruppen har diskuterat problematik med att varje enskild kommun själv kan besluta om vad som ingår i grundutrustningen, men har bedömt att denna fråga inte kan lösas inom ramen för uppdraget.

Genomförda aktiviteter

Arbetsgruppen startade sitt arbete först 2020-03-26 på grund av att det tog längre tid än förväntat att bemanna gruppen. Gruppen har träffats vid sju tillfällen fram till 2020-11-23 och de flesta mötena har genomförts på distans. Deltagarna har utöver mötena var och en förberett frågor, bearbetat material och inhämtat information.

De verksamheter som omfattas är förskola, förskoleklass, grundskola/grundsärskola, gymnasieskola/gymnasiesärskola, daglig verksamhet inom LSS, hälso- och sjukvård inom Västra Götalandsregionen (VGR) och kommunal hälso- och sjukvård. I denna rapport benämns ovanstående verksamheter med begreppen skola alternativt daglig verksamhet respektive sjukvårdshuvudman.

Beredningsgruppens arbete har till stor del utgått från figur 1, som beskriver olika vägar att få tillgång till ett hjälpmedel. De röda ovala ringarna i bilden åskådliggör att diskussionerna framförallt handlat om ansvarsfördelning gällande behovsbedömning, hjälpmedel enligt HSL (personligt förskrivna), grundutrustning (både inom skola och daglig verksamhet) samt pedagogiska hjälpmedel i skola.

Figur 1 Beskrivning av olika vägar för att få tillgång till hjälpmedel. (Handbok för förskrivning av personliga hjälpmedel)

Beredningsgruppen inledde sitt arbete med diskussioner om vad deltagande upplever fungerar bra och vad som skulle kunna fungera bättre. Under arbetets gång framkom att en viktig aspekt för samsyn och en god samverkan mellan olika aktörer grundas i att tolka och använda begrepp och termer på liknande sätt. Genom hela arbetsprocessen har beredningsgruppen därför haft fokus på att diskutera definitioner och tillämpning av olika begrepp kopplade till uppdraget. Representanter från förskola och skola har bedömt att samma krav på grundutrustning kan gälla inom alla de skolformer som omfattas i uppdraget.

Omvärldsbevakning

Förutom den referenslitteratur som anges i referenslistan har inspiration inför beredningsgruppens arbete hämtats från dokument och överenskommelser i andra regioner, som funnits tillgängliga på internet. En rapport från Socialstyrelsen som publicerades i juni 2020 har utgjort ett stöd i arbetet med att ta fram förslag på en lokal överenskommelse.

Resultat

Beredningsgruppens arbete har resulterat i ett förslag till överenskommelse som till stor del bygger på rekommendationer publicerade av Socialstyrelsen (2020). Utöver de övergripande definitionerna av personligt hjälpmedel, pedagogiskt hjälpmedel samt grundutrustning som presenteras i Socialstyrelsens rapport lämnar beredningsgruppen förslag på lokal tillämpning utifrån förutsättningar i Västra Götaland. Intentionen har varit att få en så patientsäker och jämlik hjälpmedelshandling som möjligt. Förslag på överenskommelse finns bilagd.

Synpunktsrunda gällande överenskommelsen

Beredningsgruppens medlemmar har var och en skickat ut utkast på överenskommelsen i sina respektive nätverk. Synpunkter på innehållet i överenskommelsen har lämnats via framtagen svarsmall. Verksamheter från följande områden har lämnat synpunkter:

- Barn- och utbildningsförvaltning
- Förskole-/grundskoleförvaltning
- Gymnasie-/vuxenutbildningsverksamheten
- Socialförvaltning
- Nätverk inom Funktionshinder, daglig verksamhet
- Koncernkontoret, hälso- och sjukvårdsstab
- Habilitering & Hälsa

- Hemsjukvård och rehabilitering
- Regionhälsan

Totalt har beredningsgruppen tagit emot drygt 90 synpunkter på olika avsnitt i överenskommelsen, varav cirka hälften innehöll positiva kommentarer och övriga innehöll förslag om redaktionella eller innehållsmässiga justeringar. Alla inkomna synpunkter sammanställdes i en matris. Några frågeställningar ansåg beredningsgruppen redan var besvarade i överenskommelsen, varför dessa inte åtgärdats. Några kommentarer handlade om frågor som beredningsgruppen bedömt inte går att lösa inom ramen för detta uppdrag.

Förslag till beslut

Beredningsgruppen föreslår att Västra Götalandsregionen och de 49 kommunerna i Västra Götaland antar föreliggande förslag till överenskommelse för hjälpmedel i förskola, skola och daglig verksamhet.

För att uppnå en jämlik hantering i hela Västra Götaland krävs att samtliga kommuner ställer sig bakom och tillämpar överenskommelsen. Privata aktörer som driver verksamhet på uppdrag av Västra Götalandsregionen eller av en kommun kan omfattas av överenskommelsen, om detta framgår i uppdraget till den privata aktören.

Konsekvensanalys av förslag i lokal överenskommelse

För att stärka patientsäkerheten och öka tydligheten avseende ansvarsfördelning är beredningsgruppens samlade bedömning att förändringar behöver göras i Handbok för förskrivning av personliga hjälpmedel utifrån följande förslag i lokal överenskommelse:

1. Den enskildes behov av ett individuellt utprovat och anpassat hjälpmedel för att kunna vistas i skola eller daglig verksamhet ska tillgodoseas som personligt förskrivet hjälpmedel, även i de fall detta skulle innebära förskrivning av två likvärdiga hjälpmedel (dubbelförskrivning), vilket kan betyda att vissa produkter som idag bekostas av skola eller daglig verksamhet istället blir ett ansvar för hälso- och sjukvården. Se formuleringar under rubriken Personligt förskrivna hjälpmedel på sidan 10 (tredje stycket).
2. Grundutrustning ska utan större svårigheter kunna användas av *en eller flera personer* som vistas i verksamheten, vilket förtydligar nuvarande krav på grundutrustning som anger att vissa verksamheter ska ha en grundutrustning av hjälpmedel som gör att miljön motsvarar behoven hos dem som vistas där. Konsekvensen av föreslaget tillägg kan bli att hjälpmedel som idag är personligt förskrivet på grund av att det endast är en person i verksamheten som har behov av det, istället blir ett ansvar för berörd verksamhet att anskaffa som grundutrustning.

Statistik gällande förslag i överenskommelsen

De kommuner, i dagsläget 48, som tecknat avtal med Hjälpmedelscentralen gällande grundutrustning kan avropa hjälpmedel ur Hjälpmedelscentralens sortiment. För att belysa storleksordningen på en uppskattad kostnadsförskjutning, enligt beskrivningen för konsekvenspunkt 1. ovan, har statistik inhämtats från Hjälpmedelscentralen gällande hyreskostnader för grundutrustning i september 2020. De underlag som gick att få fram har dock stora brister som härrör från att varje beställande enhet själv väljer ”kundnamn”, vilket inte alltid avspeglar vad det är för typ av verksamhet. Med anledning av detta har det inte varit möjligt att få fram rättvisande data som avser kostnader för daglig verksamhet. För att ändå kunna göra någon form av uppskattning visas därför endast statistik inom skolans område där sökning i underlagen gjorts på ”skol” och ”gymn”.

Ett antagande som tillämpats vid genomgång av statistiken är att hjälpmedel med olika inställnings-/anpassningsmöjligheter samt med flera valbara tillbehör (såsom knästöd, bålstöd, huvudstöd, höftstöd, underarmsstöd, svankstöd, bäckenstöd, sidostöd eller ankelstöd) borde, utifrån beredningsgruppens förslag, vara ett hälso- och sjukvårdsansvar och därmed ett personligt förskrivet hjälpmedel. Huvudhjälpmedel som överensstämde med antagandet markerades i underlaget och utgjorde grund för nedanstående kostnadsberäkning, se tabell 1. Statistikunderlaget omfattar totalt 13 315 artiklar (huvudhjälpmedel och tillbehör), varav cirka 4500 utgör grundutrustning inom skola.

Tabell 1. Kostnader grundutrustning

Hyreskostnad september 2020 i VG	Summa	Andel
Grundutrustning, totalt	1 327 298 kr	100 %
Grundutrustning, skola	Cirka 300 000 kr	23 % av grundutrustning, total
Hjälpmedel i skola med många inställningsmöjligheter och valbara tillbehör	Cirka 90 000 kr	30 % av grundutrustning, skola

Sammanfattningsvis blir konsekvensen att den grovt uppskattade månadskostnaden på 90 000 kr, enligt exemplet, istället skulle belasta vårdgivare som har hälso- och sjukvårdsansvar. Den tillgängliga, om än bristfälliga, statistiken visar att andelen hjälpmedel (grundutrustning) med flera olika inställningsmöjligheter och tillbehör är färre inom daglig verksamhet, vilket därför troligen inte leder till stora kostnadsförskjutningar.

Beredningsgruppen tror att det i vissa fall kan bli en kostnadsförskjutning från personligt förskrivet hjälpmedel till grundutrustning på grund av att nuvarande regelverk tillämpas olika i Västra Götaland. Eventuell kostnadsförskjutning avseende detta har beredningsgruppen inte sett vara möjlig att beräkna.

Kvarstående frågor att hantera

- Om Ledningsråd Medicintekniska produkter ställer sig bakom förslaget till lokal överenskommelse behöver också ställning tas avseende den fortsatta beslutsgången.
- Om överenskommelsen tecknas av samtliga berörda parter krävs en revidering i Handbok för förskrivning av personliga hjälpmedel enligt beskrivna konsekvenser.
- I beredningsgruppens förslag är fristående privata aktörer exkluderade. Denna avgränsning har gjorts då Socialstyrelsen (2020) bedömer att särskilda överenskommelser behöver göras med privata aktörer.
- Kartläggning av behov och möjlighet avseende en gemensam grundutrustningslista för samtliga 49 kommuner i Västra Götaland.